

CONFERENTIE WELKOM
Curaçao, 12 februari 2009

Dames en Heren

Ook de Stichting voor exploratie en conservering van het cultureel erfgoed van de West-Indische Compagnie, MoWIC (Monumenten WIC), heet u van harte welkom. Geen beter plaats om over dit onderwerp te confereren, dan in een oord, waaraan de UNESCO het in 1997 behaagde een Werelderfgoed predicaat hechten.

Wat is in onze tijd de betekenis van cultureel erfgoed?

Cultureel erfgoed heeft zijn oorsprong in het ambigue verleden van het kolonialisme. De doelen en belangen van het koloniserende en het bezette land c.q. volk, lagen meestal in juxtapositie. Behalve dat was er soms sprake van een derde partij. Wij denken hierbij bijvoorbeeld aan Brazilië, waar de autochtone bevolking te maken kreeg met twee kolonistoren, die elkaar hevig bestreden, Portugal en Nederland, en bovendien met de influx van een groot aantal Afrikanen, die niet sui generis met de indianenstammen bevriend waren, vanwege een gemeenschappelijke vijand: de Europese indringers. Deze historische complexiteit brengt bijvoorbeeld de restauratie van Fort Orange op Itamaracá in gevaar.

De positie van de joden was in dit krachtenveld onderhevig aan fluctuerend succes en vernedering.

De onderwerpen van het cultureel erfgoed van nu zijn het gevolg van megalomanie en van wreedheid van weleer.

Cultureel erfgoed bleek een topos van positieve en negatieve ervaringen. Dat maakt de intrinsieke waarde van het cultureel erfgoed veranderlijk. Cultureel erfgoed staat enerzijds symbool voor heroïsme voor patriottisch ingestelde geesten, die de geschiedenis het liefst beschouwen als *histoire de bataille*. Anderzijds herinnert het de afstammelingen van uitgemoorde autochtonen en van nakomelingen van de Afrikaanse slaven aan het verdriet. Carel de Haseth's boekje 'Katibu di Shon' is een voorbeeld van: 'opdat wij niet vergeten' (hier praat ik Minister Plasterk na).

De veelheid van aandachtsvelden van deze conferentie richt ons focus op de geschiedenis in al zijn facetten. En ook op de schoonheid van de natuur, waarin het cultureel erfgoed ontstond en, terwijl zij een eigen leven zijn gaan leiden, op de schoonheid van die objecten zelf.

Eind jaren-70 assisteerde ik Rijksbouwmeester Wim Quist bij het opzetten van een 'Bureau Beeldende Kunst', verbonden aan het zijne. In die tijd zochten wij naar de 'ongekende mogelijkheid'. Om die te verkrijgen, gaven wij de kunstenaars, bij een sollicitatie of prijsvraag, gelegenheid om te reageren zonder aannames over 'wat de baas graag zou willen zien of horen' en met opzij zetten van artistieke conventies en vooroordelen.

Het is de wens van onze stichting, dat wij deze dagen innerlijk verrijkt worden met kennis en gevoelens, zonder romantisering, maar *open minded* voor wat toen was en nu is.

Het idee, om de conferentie in de magnifieke ambiance van Kurá Hulanda te houden, was typisch een Jacob Idee.

Wij zijn hem daar dankbaar voor.

In de voorbereidingstijd mailde hij mij:

‘Ik ben iemand die een steen in een vijver gooit en dan wel ziet welke golven het hardst gaan en het verst.’

Het kan zijn, dat Loes Westermann één van zijn golfjes was. Want dankzij de inspanningen van niet alleen Jacob zelf, maar ook van haar, is er een programma uit de bus gerold met dynamische, om niet te zeggen ‘tsunamische’ invalshoeken.

De praktische kanten kwamen voor rekening van Shirley Geerman.

Ik wil graag van deze gelegenheid gebruik maken, om jullie te bedanken voor jullie inzet.

Loes, ik begin met jou. Je hebt prachtig werk geleverd en wij zijn er trots op, om jou binnen de MoWIC gelederen te hebben.

Ik heb een presentje voor je, om mijn dankbaarheid als voorzitter van onze culturele erfgoed stichting te visualiseren.

Het is uit mijn eigen verzameling een *made in Brazil* doosje van imbuia hout en agaat, waarin je al je goeie gedachten kunt stoppen, om ze wanneer het je past, uit te voeren.

Shirley. Ik ken je nog maar kort. Maar in het mailverkeer gaf je telkens duidelijk blijk, hoezeer je met ons meedacht. Ook jij van harte bedankt. En kijk, ook voor jou heb ik een doosje meegebracht. Het is van been met koperen decoratie, *made in India*, een van de landen van zowel het eerste verleden, als de toekomst van de mensheid. Dank je wel voor je behulpzaamheid.

Jacob.

De Bijbelse Jacobus figuur heeft den volke altijd tot de verbeelding gesproken. Ik dacht je een ladder te geven, opdat er nog meer engelen om je heen zouden dwarrelen, dan nu reeds het geval is. Maar in de *plane* was dat niet doenlijk.

Aan het je een gerecht van gepocheerde Jacobsschelpen te bereiden waagde ik mij niet, aangezien de keuken van Kurá Hulanda een te grote concurrentie zou zijn. De Jacobsschelp werd trouwens in de Middeleeuwen druk verhandeld ter hoogte van Conques (de naam zegt het al), waardoor pelgrims op weg naar Santiago de Compostela niet verder dan tot daar hoefden te reizen en met hun aflaattrofee in de ransel, de terugweg eerder konden aanvaarden.

Ik heb ooit een prent gezien, waarop Linnaeus met Descartes door Harderwijk loopt, de stad waar ik als 11 jarige toelatingsexamen voor het gymnasium deed. Wijst Descartes naar

iemand die uit het raam hangt. 'Ik denk, sprak hij, dat hij u wat wil vragen'. En ja, de man uit het raam roept naar beneden: 'Meneer Linnaeus, Meneer Linaeus, wilt u mij alstublieft een naam geven?!'

Linnaeus kijkt op, wijst met zijn wandelstok en roept terug: 'Ja Kop', waarna de man zich tevreden terugtrekt. Maar die prent kon ik niet vinden.

De Ware Jacob.

Gewend aan het vinden van pijpenkopjes, wanneer mijn archeologie of antiquiteiten minnende activiteiten manifest worden, was ik dan ook niet verwonderd ergens een pijpenkop aan te treffen, waarvan de ketel de speciale vorm heeft van een bebaarde mannenkop. In een stola om zijn schouders staat tweemaal zijn naam: JA COB. En op de band rond zijn tulband staat gegrift: JE SUIS LE VRAI JACOB.

Het is een merkwaardig exemplaar. In tegenstelling tot jijzelf, is hij echter niet uniek, want er zijn ongeveer 200 variaties van deze Jacobspijpen bekend.

De eerste zijn afkomstig uit het atelier van Gambier te Parijs. Joseph Gambier was de meest beroemde pijpenmaker uit de eerste decennia van de negentiende eeuw. In 1835 wordt zijn atelier overgenomen door Marie Louis Minervin Hasslauer, die de ontwerpen (pijpen worden geproduceerd via mallen) van Gambier uitwerkt en diens naam blijft voeren. In 1860 opent hij zelfs een kantoor in Londen en hij wint gouden medailles. Zoals bij al deze pijpen, staat Gambier's naam op de keel (aanhechting van de ketel aan de steel) en ook nog 'ris' van 'Paris' en het nummer 998, dat de aard van de variatie weergeeft. Deze pijpen worden over de hele wereld aangetroffen, van Columbia tot Hongkong. Ik heb hem onlangs opgedoken in een antiekzaakje in Lyon.

Het is niet, omdat je dikwijls een zware pijp in je leven hebt moeten roken, Jacob, maar waar tabak een van de door de WIC vervoerde waren was, past dit geschenkje als blijk van mijn en onze dank, geheel bij deze, door jou gecreëerde gelegenheid.

Ik wens ieder van u een goede conferentie!